

“บุญรอด” อิตถิพลังแนวสู้ชีวิต¹

“Bunrood” Woman’s Power Line to Fighters

พรโชค พิชญ์ อุสมบุรณ์²

พรสวรรค์ สุวรรณธาดา³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิตถิพลังในนวนิยายเรื่อง ผู้หญิงคนนั้น ชื่อ บุญรอด ของ โบตัน แนวคิดหลักของเรื่องคือการสู้ชีวิตของตัวละครเอกผู้หญิง “บุญรอด” ที่มีลักษณะเป็นผู้ที่พึ่งตนเองและความเพียรชอบในการประกอบอาชีพ นำพาตัวเองและครอบครัวให้มีสถานภาพทางสังคมที่ดีขึ้นโดยวิธีการวิเคราะห้ โครงสร้างในแง่หน้าที่ของเหตุการณ์ของ วลาดิมีร์พรีอปปี้ และนพพร ประชากุล จำแนกเหตุการณ์ในเรื่องเพื่อแสดงอิตถิพลังของการต่อสู้กับอำนาจ และความเป็น ตัวตนของตนเอง พบเหตุการณ์สำคัญทั้งหมด 67 เหตุการณ์ ซึ่งการสู้ชีวิต เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำกันมากที่สุด บทบาทของตัวละครเอกผู้หญิงแบ่งตาม เหตุการณ์ในแต่ละช่วงชีวิตแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ อิตถิพลังของหญิงสาวและอิตถิพลัง ของความเป็นเมีย

คำสำคัญ: เหตุการณ์ อิตถิพลัง ผู้หญิงสู้ชีวิต

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพนธ์เรื่อง “อิตถิพลังในนวนิยายไทยร่วมสมัย: นัยสำคัญ และการประกอบสร้าง” หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

² นิสิตหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา และอาจารย์ ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรสวรรค์ สุวรรณธาดา อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์

Abstract

This article aims to study the Women's Power in the Novel. The woman named Bunrood of peony main idea of the story is the life of the protagonist, a **"Bunrood"** that resembles a self-reliant and perseverance in charge of occupational lead yourself and your family with social status as well. up By the way, in terms of structural analysis of the events of May VladinmirProppand NoppornPrachakul in to post a women by the power of a battle for power. And the identity of its own. Find all main event 67 event, which **"Fight Life"** as the incident is the most unique. The role of the protagonist, a woman by the events in the life divided into 2 periods: the power of women. The power of wife

Keywords: Event Functions, Women's Power, Women Fighters

บทนำ

นวนิยาย ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2518, หน้า 9) ให้ความหมายของ นวนิยาย ไว้ว่า “นวนิยายคือ การเขียนผูกเรื่องราวของชีวิตอันมีเหตุการณ์ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กัน ในลักษณะจำลองสภาพชีวิตของสังคมส่วนหนึ่งส่วนใด “นวนิยาย (Narrative Fiction) จัดเป็นเรื่องเล่าชนิดหนึ่งนพพร ประชากุล (2552, หน้า 149) กล่าวถึงความหมายของเรื่องเล่าไว้ว่า “เรื่องเล่า (Narrative) หมายถึงคำพูดหรือข้อเขียนที่กล่าวถึงเหตุการณ์จำนวนหนึ่งที่มีผู้คนมาเกี่ยวข้อง ดำเนินไปตามสถานที่ เวลา และเชื่อมโยงกันเป็นเรื่องราว ในแก่นิยายจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับข่าวหรือบันทึกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งก็เป็นเรื่องเล่าเช่นกัน”

นวนิยาย มีการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องเล่าของวลาดีมีร์พร็อปปี้ (Vladimir Propp) ที่ศึกษาโครงสร้างของนิทานรัสเซีย โดยพิจารณาจากเหตุการณ์ (Functions) ในเรื่อง ที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครเอก และนำมาเรียงลำดับเป็นโครงสร้างของนิทานรัสเซีย แสดงให้เห็นความสอดคล้องของลำดับการเดินเรื่องกับบทบาทของตัวละคร ในการพิจารณาให้เห็นโครงสร้างของนวนิยาย

นพพร ประชากุล (2552) กล่าวถึงการใช้แนวคิดหน้าที่ของเหตุการณ์ (Event Functions) ในการพิจารณาวรรณกรรมไว้ว่า “การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ในงานเขียนอื่นต้องประยุกต์ใช้ตามเนื้อเรื่อง ดังเช่น เรื่องหม้อที่ขุดไม่ออก ของ อัญชัน พบเหตุการณ์ในเรื่องของตัวละครเอก ดังนี้ การห้าม-การฝ่าฝืน-การลงโทษ” การวิเคราะห์โครงเรื่องในแง่หน้าที่ของเหตุการณ์ (Event Functions) เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นทางเดินของเรื่อง และการประกอบสร้างเหตุการณ์เพื่อให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมนำไปสู่สิ่งที่แสวงหาสะท้อนแนวคิดและแสดงให้เห็นภาพตัวแทนของสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารให้รับรู้

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทความเรื่อง “บุญรอด อิตถิพลังแนวสัจชีวิต” ผู้วิจัยนำแนวคิดและทฤษฎีการเล่าเรื่อง (Narrative) โดยเน้นแนวคิดเรื่องหน้าที่ของเหตุการณ์ (Event Functions) มาใช้วิเคราะห์เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับตัวละครเอกผู้หญิงที่สะท้อนให้เห็นพลังของผู้หญิงการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับเนื้อหา มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาว่าอิตถิพลังนั้นถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างไร โดยศึกษาองค์ประกอบด้านต่างๆ คือ สถานที่ เวลา ตัวละคร การเรียงลำดับของเหตุการณ์ มุมมองในการเล่าเรื่อง และวิธีการเล่าเรื่อง บุรณาการให้เห็นโครงสร้างอิตถิพลังแนวผู้หญิงสัจชีวิต โดยศึกษาพฤติกรรมของตัวละครเอกผู้หญิงในเรื่อง ผ่านตัวบท (Text) และบริบท (Context) และกรอบแนวคิดในการวิจารณ์ตามแนวทางสตรีนิยม (Feminism)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

นวนิยายเรื่อง ผู้หญิงคนนั้นชื่อ “บุญรอด” แต่งโดย โบตัน(นามแฝง) หรือ สุภา สิริสิงห์ ประกอบสร้างให้เห็นแง่คิดของอิตถิพลังเพื่อต่อสู้ดิ้นรนในการดำเนินชีวิตภายใต้กรอบสังคมวัฒนธรรมที่เห็นผู้หญิงเป็นเครื่องมือทางเพศ และเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมเปรียบเทียบมุมมองความคิดที่มีต่อผู้หญิงระหว่างสังคมไทยและสังคมตะวันตกในช่วง พ.ศ.2524 ตรงกับแนวคิดสตรีนิยม ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2517 เป็นต้นมาซึ่งเป็นยุคของการเรียกร้องและทวงสิทธิสตรี ระบบที่กดขี่และเลือกปฏิบัติต่อสตรีที่ดำรงอยู่ตลอดมาในประวัติศาสตร์เคียงคู่กับระบบทาส

ระบบศักดินา ระบบทุนนิยม ตลอดจนระบบสังคมนิยม คือ ระบบถือพ่อเป็นใหญ่ (Patriarchy) ซึ่งหมายถึงการกดขี่ (Dominance) ที่เพศชายกระทำต่อเพศหญิง ทั้งภายในครอบครัว และสถาบันสังคมอื่นๆ ปฏิบัติที่สตรีตอบโต้ระบบการกดขี่ดังกล่าวทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับกระบวนการ (กาญจนาแก้วเทพ. 2535: หน้า 9)

ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครบุรุษรอดให้เป็นผู้หญิงมีชีวิตมีความพากเพียรและพึ่งพาตนเอง ลักษณะของผู้หญิงมีชีวิตประกอบสร้างจาก ความยากจน การขาดโอกาส และการถูกเอาเปรียบ เป็นพื้นฐานที่ทำให้ตัวละครต้องแสดงพลังของตัวเองเพื่อผ่านพ้นปัญหาเหล่านั้นไปให้ได้จากการศึกษาสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ในเรื่องพบเหตุการณ์สำคัญจำนวน 67 เหตุการณ์นั้นเป็นเหตุการณ์ที่แสดงถึงการต่อสู้ชีวิตของตัวละครเอกผู้หญิงแสดงอัตถิพลังทั้งด้วยตนเองและส่งผ่านตัวละครอื่นตั้งแต่เปิดเรื่องถึงปิดเรื่อง แสดงให้เห็นอัตถิพลังของตัวละครในการต่อสู้ชีวิต โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ อัตถิพลังของหญิงสาว อัตถิพลังความเป็นเมีย

1. อัตถิพลังของหญิงสาว : เพื่อต่อสู้กับความยากจนและอำนาจทุนนิยม

การเล่าเรื่องของชีวิตของบุรุษรอดเพื่อให้เห็นพลังการมีชีวิต เริ่มจากความขัดสน ความยากจนของครอบครัวชาวนา จังหวัดนครสวรรค์ ครอบครัวบุรุษรอดประกอบด้วยสมาชิก 7 คน คือ แม่ และลูก 6 คน คือ โต บุญล้ำ บุรุษรอด บุญสิน บุญทำ บุญทั้งห้า ที่การดูแลและรับผิดชอบรายได้ของครอบครัวเป็นของลูกสาว ชีวิตของบุรุษรอดจึงต้องเริ่มการต่อสู้ชีวิตตั้งแต่วัยสาว อัตถิพลังของหญิงสาวเป็นการต่อสู้กับความยากจนของครอบครัว และต่อสู้กับการกดขี่ของนายทุน

1.1 การต่อสู้กับความยากจนของครอบครัว: เสรีภาพของร่างกายและความคิด

เมื่อสูญเสียพ่อ อำนาจสิทธิ์การตัดสินใจของครอบครัวตกอยู่กับแม่ ผู้ที่ยังติดอยู่ภายใต้กรอบความคิดว่าลูกชายคือผู้ที่สามารถปกป้อง ดูแลครอบครัวได้ดีกว่าผู้หญิง และยกย่องส่งเสริมให้ลูกชายเป็นที่เชิดหน้าชูตาของครอบครัว แม่ให้ความเอาใจใส่ลูกชายทั้ง 4 คนเป็นพิเศษด้วยการส่งเสริมและผลักดันเรื่องการศึกษาเพื่อเป็นหน้าเป็นตาแก่ครอบครัว โต พี่ชายคนโต เรียนไม่จบและแยกไปมีครอบครัวใหม่

แม่ยังต้องอุ้มชูดูแลและไม่ให้บริการของครอบครัว ลูกชายอีก 3 คน แม่ต้องการให้ทำหน้าที่เรียนหนังสือเพียงอย่างเดียว แม่แสดงให้เห็นว่าการเรียนเพื่อออกมาทำงานทำนั้นเป็นบทบาทที่สำคัญของลูกชายส่วนหน้าที่ของลูกสาวคือการส่งเสริมให้การศึกษากับลูกชายนั้นเป็นหน้าที่รองแต่จัดให้บทบาทหลักของลูกสาวทำให้บุตรอดต้องต่อสู้ความยากจนและต้องต่อสู้กับอำนาจความต้องการของแม่และสิทธิการเลือกทางเดินชีวิต

1.1.1 การต่อสู้กับอำนาจความต้องการของแม่ บุณรอดต้องต่อสู้กับอำนาจวัตถุนิยมและทุนนิยมซึ่งแม่มอบภาระการหาเลี้ยงครอบครัวให้กับลูกสาว 2 คน บุณล้า และบุณรอด จากตัวอย่างการปฏิบัติของบุณล้า รับภาระหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการออกไปทำงานโรงงานปัมกระป๋อง แต่เกิดอุบัติเหตุเธอลาออกจากโรงงานและหันมาสู่อาชีพเมียเช่า ซึ่งสร้างรายได้ส่งเงินมาเลี้ยงครอบครัวเป็นที่พอใจของแม่ จนกลายเป็นความต้องการที่จะทำให้บุณรอดดำเนินรอยตามเส้นทางของบุณล้าจึงเป็นปมปัญหาหนึ่งที่ทำให้บุณรอดต้องแสดงความมุ่งมั่นในการต่อสู้กับความต้องการของแม่ดังตัวอย่างที่แสดงให้เห็นความคิดของแม่ว่า

“อีล้ำมันเคยส่งกุเดือนหนึ่ง ๆ เป็นพัน ให้เงินทำบ้านใหม่ ส่วนมึงอีรอดได้ดีแล้วลื้มแม่ ลืมน้อง ให้เงินก็ไม่เต็มใจ ให้อวด ๆ อยาก ๆ หยูกยาไม่ได้กิน ตอนนี้อีล้ำมันลำบากหากินไม่สะดวก มึงกำลังสาวกำลังแสบไม่คิดทำมาหากินเข้าไว้ อีกหน่อยแก่แล้วใครจะเอา”(2543:51) และอีกตอนหนึ่งว่า “มันบอกว่ามันไม่ยอมขายตัวเลี้ยงแม่เลี้ยงน้อง...” (2543: 54)

ความต้องการของแม่ เป็นความต้องการตามกระบวนการผลิตซ้ำ คือเมื่อบุณล้าสร้างรายได้ให้ครอบครัวจากร่างกาย บุณรอดจึงต้องทำหน้าที่ซ้ำต่อจากบุณล้า โดยมีกรอบวัฒนธรรมประเพณีของสังคมไทยในเรื่องความกตัญญูรู้คุณเป็นตัวกำหนด บุณรอดแสดงการให้สิทธิของตัวเอง ในด้านร่างกาย เธอไม่ยอมต้องอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของแม่แสดงตัวตนให้แม่เห็นว่าเธอมีความคิด และเสรีภาพในร่างกายของตัวเองดังข้อความที่บุณรอดคุยกับบุณล้าว่า

“...ฉันไม่คิดว่าการเป็นลูกกตัญญูคือการไม่มีปากมีเสียงปล่อยให้แม่ทำตามใจชอบ เราต้องรู้ๆ แม่ไว้บ้าง...” และ “เถียงแกมั่งซี แม่เราถ้าเจอคนจริงเข้า แก่ก็เหี้ยบกริบเลยฉันโดนมานักแล้ว” (2543:276)

1.1.2 สิทธิในการเลือกทางเดินชีวิต เมื่อบุตรต้องต่อสู้กับความต้องการของแม่ที่จะกำหนดทางเดินชีวิตให้เธอตามแบบอย่างของบุพการี บุตรอดปฏิเสธไม่ให้ตัวเองตกอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมด้านร่างกาย รวมถึงความคิดด้วย บุตรอดแสดงจุดยืนที่จะเลือกทางเดินชีวิตในการประกอบอาชีพด้วยการพึ่งตนเอง สร้างอาชีพที่เกิดจากแรงกายไม่ใช้ร่างกายของตนเอง แสดงจุดยืนที่มั่นคงด้วยพื้นฐานความคิดว่าเป็นอาชีพเมียเช่าเป็นอาชีพที่ไม่ยั่งยืน และไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมเธอแสวงหาอาชีพที่ถาวรเพื่อตัวเองและครอบครัว ดังข้อความดังนี้

“...หนูบอกกับแม่ว่าหนูจะต้องเก่ง เป็นที่พึ่งของแม่และน้องๆ ได้ แต่ไม่ใช่วิธีเดียวกับที่บุพการี มั่นคงไม่ถาวร หนูอยากมีอาชีพที่แน่นอน อย่างครูก็เป็นครูอย่างบ้านโน้นเป็นช่างตัดเสื้อหรือทำร้านอาหาร ทำโรงงาน เป็นเจ้าแม่เอง ไม่ใช่เจ้าแม่เนี่ย นะคะ” (2543:26)

บุตรอดใช้ความเพียรในการประกอบอาชีพของตนเองด้วยการทำงานสารพัดเริ่มตั้งแต่ ลูกจ้างล้างจานและทำครัว คนเลี้ยงเด็ก แม่ครัวร้านอาหาร ขายส่งขนม เธอมีความมุ่งมั่นที่จะเป็นเจ้าของกิจการด้วยตัวเองและไม่อาศัยสถานภาพความเป็นเมียเพื่อเลื่อนฐานะทางสังคมของตนเองและครอบครัวดังข้อความที่บุตรอดกล่าวว่า

“ผู้หญิงที่พึ่งพิงข้าไม่คิดอย่างนั้น คนเราต้องพึ่งตัวเอง เพื่อผู้ที่จะได้ไม่ต้องมานั่งน้ำตาเส็ด หดหนทางทำกิน...” (2543:243)

บุตรอดเลือกทางเดินประกอบอาชีพของตนเองด้วยความเพียรพยายาม ใช้ความอดทน ความมุ่งมั่น จนสามารถตั้งโรงกลึงเป็นกิจการของครอบครัวสำเร็จ บุตรอดเน้นหลักการเรื่องการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ

1.2 การสู้กับการกดขี่ของนายทุน: การขาดโอกาสทางการศึกษาและคุณค่าในตัวเอง

การขาดโอกาสทางการศึกษาเป็นข้อด้อยอย่างหนึ่งที่ทำให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้มีความรู้หรืออำนาจที่เหนือกว่า เช่นเดียวกับผู้ที่มีอำนาจหรือกำลังที่เหนือกว่ามักแสวงหาช่องทางหรือโอกาสเหล่านั้นนำไปสู่การฉวยโอกาส นายทุนอาศัยทัศนคติการกดขี่ทางเพศที่มีอยู่ในสังคมมาก่อนทำให้ผู้หญิงยอมรับค่าจ้างต่ำกว่าคนงานชาย (Saffioti. 1978: PP 46-47)

ปมชีวิตของบุญรอดเริ่มขึ้นอีกครั้งหลังจากที่ต้องรับบทบาทรองในการทำงานหารายได้เสริมเลี้ยงครอบครัว ขณะนั้นบุญล่ำรับบทบาทหลักในการหารายได้ด้วยวัยเพียง 16 ปี บุญรอดต้องออกจากโรงเรียนทำงานเป็นเด็กล้างจานและทำครัวให้กับเจ้าแก้วซึ่งมีอำนาจในการกำหนดค่าแรงและยังกดขี่ด้วยอำนาจของกิเลสอาศัยความได้เปรียบทางสังคม ใช้อำนาจและกำลังที่เหนือกว่ากดขี่และเอาเปรียบทั้งร่างกาย แรงกาย และจิตใจ ดังข้อความตอนหนึ่งที่บุญรอดแสดงความในใจกับครูอรพิน ว่า

“ได้ร้อยเดียวเท่านั้น แต่แม่เอาล้างหน้าไปทุกหกเดือนตอนหลังนี้เขาให้มั่งไม่ให้มั่ง แม่มาเอาล้างหน้าเขาก็ไม่ให้ บอกว่าจะให้ตอนปลายเดือน ยิ่งตอนหนูเป็นเมียเจ้าแก้วแล้วยังไม่ให้ใหญ่” (2543:17)

สิ่งที่บุญรอดเผชิญนั้นคือการถูกเอาเปรียบจากระบบนายทุนที่ถืออำนาจการควบคุมแรงงาน และใช้อำนาจการต่อรองที่เหนือกว่าการนำไปสู่เอาเปรียบ บุญรอดต้องต่อสู้กับความไม่รู้และคุณค่าของตัวเองภายใต้อำนาจการกดขี่นั้น

1.2.1 ผลจากการขาดการศึกษาที่ต่อเนื่องบุญรอดแสดงให้เห็นว่าเมื่อความรู้เป็นเครื่องมือที่จะหลุดพ้นจากการถูกกดขี่ในสังคมเธอจึงแสวงหาการศึกษาให้ตนเอง ดังข้อความที่เธอกล่าวกับครูอรพิน ว่า

“หนูเรียนหนังสือก่อนเพราะหนูเรียนไปช่วยงานบ้านครูไปได้” (2543:26)

บุญรอดได้รับโอกาสในการเรียนหนังสือไม่นานเธอก็ต้องตัดสินใจหยุดเรียนเพื่อประกอบอาชีพหารายได้เป็นหน้าที่หลักของเธอ บุญล่ำเจียบบายไปและไม่ส่งเงินมาเลี้ยงดูครอบครัว บุญรอดทำตามความมุ่งมั่นคือสร้างงานสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว เธอไม่เรียนแต่ไม่ได้หยุดแสวงหาความรู้ เธอต่อสู้กับการขาดโอกาสด้วยความใฝ่รู้ ดังตัวอย่างเรื่องความใฝ่รู้ของบุญรอดจากข้อความต่อไปนี้

“หนูอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน หนังสือพิมพ์รายอาทิตย์ของครูหนูก็อ่าน หนูรู้ซิคะ หนูอยู่กับเจ้าแก้วเจ้าหนูโง่จะตาย” (2543:26)

บุญรอดแสดงให้เห็นว่าการถูกเอาเปรียบในสังคมเกิดจากความไม่รู้หนังสือ บุญรอดต่อสู้ด้วยการแสวงหาความรู้เพื่อใช้เป็นอาวุธติดตัวและยังแสดงให้เห็นว่าความรู้ไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องเรียนเสมอไป การเรียนรู้เกิดจากการแสวงหา

ด้วยตัวเองและนำมันมาใช้อย่างสร้างสรรค์ ไม่เป็นเครื่องมือเพื่อเอาเปรียบผู้อื่น
ดังข้อความที่ยกตัวอย่างมาดังนี้

“หนูรวยขึ้น หนูจ้างใครไม่เอาเปรียบแบบนี้หรือต้องให้พอสมน้ำ
สมเนื้อ” (2543:17)

1.2.2 การมองคุณค่าในตัวเองของบุญรอด เมื่อเค้าแก้ไขอำนาจและ
กำลังในการเอาเปรียบทั้งร่างกาย และร่างกาย สิ่งส่งผลต่อสภาพจิตใจบุญรอดคือ
การที่เธอถูกข่มขืน และต้องใช้ความอดทนในการอยู่กับสิ่งนั้นต่อไปเพียงเพื่อให้ได้มา
ในสิ่งที่เธอแสวงหาคือรายได้เลี้ยงครอบครัวดังข้อความที่บุญรอดปรับทุกข์กับ
ครูอรพินว่า

“หนูไม่ยอมเขาก็ทั้งตบทั้งเตะ หนูไม่เคยไปไหนมาไหนเลย อยู่แต่ใน
ครัว หนูกลัวเขาจะไล่หนูออก หนูอยากได้เงินเดือนไปช่วยแม่เลี้ยงน้อง” (2543:15)

ด้วยความมุ่งมั่นที่จะต่อสู้กับความจน บุญรอดไม่ช้าเต็มตัวเองให้ตกอยู่
กับความข่มขืนไม่คิดทำร้ายตัวเอง และไม่ฉกฉวยโอกาสจากการถูกเอาเปรียบนี้เป็น
เครื่องมือในการเลื่อนฐานะทางสังคมของตนเองบุญรอดเลือกการซ่อนเร้นความ
เจ็บปวดไว้กับตัวเพื่อแสดงให้เห็นคุณค่าของตัวเอง และแสดงจุดยืนในการเลือก
ทางเดินชีวิตไม่ยอมตกอยู่ในอำนาจการควบคุมและกดขี่ของนายทุนที่จะทำให้เธอต้อง
วนเวียนกับอาชีพชั่วคราวตามความคิดของเธอ ดังข้อความที่ยกตัวอย่างมาว่า

“หนูรู้อะไรเยอะแยะ แล้วหนูคิดจะดำเนินชีวิตของตนเองยังงัยอยาก
มีเงินอย่างบุญล้า ได้แต่งตัวสวย ๆ เดินเที่ยว ไม่ต้องทำงานหนักอะไรแต่พอแก่ตัวหรือ
เจ็บป่วยก็หมดทางทำมาหากิน” (2543:26)

1.3 การต่อสู้กับคุณค่าในตัวเอง: ภาพลักษณ์กับพรหมจรรย์ที่เสียไป

การสู้ชีวิตของบุญรอดนั้นเป็นการต่อสู้กับตนเองและความขัดแย้งกับ
เหตุการณ์ที่เป็นปมชีวิตของเธอซึ่งพบว่าบุญรอดต้องต่อสู้กับภาพลักษณ์ที่ถูกจ้องมอง
ของผู้อื่น และความคิดเรื่องพรหมจรรย์

1.3.1 การต่อสู้กับภาพลักษณ์ที่ถูกจ้องมองจากคนอื่นการแสดง
ความเป็นตัวของตัวเอง บุญรอดเป็นผู้หญิงที่มีภาพลักษณ์แห่งความปรารถนาของ
ชาวตะวันตก ซึ่ง จินดา ศรีรัตนสมบัติ (2555) กล่าวถึงการประกอบสร้างความ
ปรารถนาด้วยภาพเหมารวมของความงามแบบตะวันตก แสดงให้เห็นถึงการนำเสนอ

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทยในลักษณะรูปร่างเล็กบอบบาง สิ่งที่โดดเด่นบนใบหน้า ได้แก่ นัยน์ตารูปเม็ดอัลมอนต์ จมูกแบน โหนกแก้มสูง ฟันขาว ยิ้มสวย ผมยาวตรงเส้น สลวยมีสีดำเป็นประกาย ผิวคล้ำเนียนละเอียด ซึ่งตรงกับภาพลักษณ์ของบุณรอดที่มีความงามและเป็นที่ปรารถนาของผู้ชายชาวตะวันตก ดังข้อความต่อไปนี้

“หญิงหนึ่งนั่งกระโปรงย้วยบานยาวครึ่งน่องตาหมากรุกสีฉูดฉาด ตัดกับผิวคล้ำจัด เสี้ยมตรึงตัวสีหมากสุก โปกผมด้วยผ้าชีฟองบางสีฟ้า แวนตาต่ำบัง ดวงตาซึ่งวาดขอบตาไว้เข้ม ริมฝีปากแดงจ้าว ผิวหน้าเนียนด้วยเครื่องสำอางเน้นสีเนื้อ งามน่าตาล...” (2543:5)

บุณรอดกลายเป็น“อีกาคาบพริก” ภาพลักษณ์ที่ผู้ชายชาวตะวันออกมองเห็นเสน่ห์ดึงดูดในแบบความงามตะวันตกหายไปหมดสิ้น ภายใต้กรอบความคิดของสังคมไทยผู้หญิงที่มีบุคลิกมั่นใจ ปรารถนาแต่งกายด้วยสีสันสดใสดูตา ทำให้ถูกจ้องมองและจัดเป็นผู้หญิงที่ไม่เป็นกุลสตรี และตีความเป็นผู้หญิงประเภทโสเภณีเมียเช่า หรือเมียน้อย ดังข้อความที่พนักงานคนหนึ่งวิจารณ์ภาพลักษณ์ของบุณรอดว่า

“อึดเห็นท่าทางแก้งงงั้นนี่คะ ตัวดำๆ แต่งหน้าเข้มๆ อึดดูไม่ผิดผู้หญิงพวกนั้นแน่ๆ...” (2543:178) และบุณรอดพูดถึงตัวเองว่า “ฉันเองชาวบ้านก็ตราหน้าว่าเป็นเมียเช่าเหมือนกัน แต่เราไม่ได้ทำอะไรน่าเกลียดเลย” (2543:267)

การจ้องมองและตีความของคนรอบข้างที่มองว่าบุณรอดเป็นเมียเช่า บุณรอดใช้สิทธิการเป็นสมาชิกหนึ่งของสังคมและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยการประกอบอาชีพสุจริต บุณรอดถือครองสุขนิยมเป็นความสุขส่วนตัว เมื่อไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายให้ใครเธอก็ไม่จำเป็นต้องเดินตามแนวทางของคนอื่น บุณรอดแสดงความเป็นตัวของตัวเองอย่างชัดเจนในประเด็นนี้ตั้งแต่ต้นจนจบ

1.3.2 การต่อสู้กับความคิดเรื่องพรหมจรรย์ นาธิกา มงคลคำณเขตต์ (2527) เสนอทัศนะแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงและผลกระทบของวัฒนธรรมต่อผู้หญิง โดยมีประเด็นเรื่องผู้หญิงกับพรหมจรรย์ผู้หญิงกับความเป็นตัวของตัวเอง และผู้หญิงกับการเห็นคุณค่าของตัวเองแนวคิดเรื่องพรหมจรรย์ ปัจจุบันเสนอมุมมองที่กว้างขึ้น กรณี บุญล้ำหรือสุณี ซึ่งประกอบอาชีพเมียเช่า ทางเลือกของทั้งสองเป็นทางเลือกที่แสดงถึงความจำเป็นที่ต้องแสวงหารายได้เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว บนพื้นฐานของความเสียสละและสุจริตเช่นเดียวกับบุณรอด

แต่แนวทางการประกอบอาชีพนั้นแตกต่างกันไป บุญรอดแสดงความกังวลกับการเสียพรหมจรรย์ที่เกิดจากการเอาเปรียบจากอำนาจของนายทุน แนวคิดนี้เป็นผลกระทบทางวัฒนธรรมที่ทำให้เธอเลือกวิธีการหลีกเลี่ยงการมีคู่ครองที่มีกรอบสังคม วัฒนธรรม ประเพณีเดียวกับเธอ กรอบวัฒนธรรมนี้ สร้างแนวคิดให้เห็นว่าผู้หญิงอ่อนแอ ต้องพึ่งพาผู้ชายให้ปกป้องดูแล ดังนั้นผู้หญิงต้องตอบแทนด้วยการจงรักภักดีและรักษาพรหมจารีตั้งข้อความที่ยกตัวอย่างนี้ว่า

“ผู้ชายไทยต่อให้ดีแค่ไหน เขาก็รังเกียจ ถ้ารู้ความหลังของหนู”

(2543: 169)

บุญรอดต่อสู้กับความคิดเรื่องพรหมจรรย์ เมื่อสังคมไทยยอมรับและยึดถือเรื่องพรหมจรรย์ บุญรอดใช้เสรีภาพและสิทธิในการตัดสินใจเลือกมีคู่ครองด้วยตนเองออกนอกกรอบความคิดเรื่องการยึดถือพรหมจรรย์ และมองตามแนวคิดสมัยใหม่ว่าการใช้ชีวิตคู่เป็นเรื่องส่วนตัวของคนสองคนที่ต้องตัดสินใจร่วมกัน ในเบื้องต้นเธอเลยกำหนดทางเลือกของตนเองที่จะไม่แต่งงานกับคนไทย โดยเห็นว่าชาวต่างชาติไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องพรหมจรรย์มากไปกว่าความรัก บุญรอดยังแสดงถึงคุณค่าในตัวเองถึงแม้จะเสียพรหมจรรย์มาแล้ว เธอก็ไม่คิดยอมให้เกิดขึ้นโดยไม่สมัครใจหรือเพียงอารมณ์ชั่ววูบดังที่บุญรอดกล่าวกับโรเบิร์ตตอนที่ออกไปปิกนิกกันว่า

“ฉันเคยอ่านหนังสือขุนช้างขุนแผนนะ ตัวนางเอกไปพลอดรักกับพระเอกในไร่ฝ้ายก็แบบนี้แหละ แล้วนางพิมเขาก็บอกกับคู่รักของเขาว่า “รักน้องกลางหนให้คนลือ อย่างนี้น้องไม่ถือว่ารักน้อง โดยชั่วถึงตัวมิได้แต่ง ก็จัดแจงน้องนี้มีหอห้อง...” (2543: 119)

โรเบิร์ตเข้าใจในความคิดของบุญรอด ถึงแม้ทั้งสองฝ่ายจะยินยอมพร้อมใจ ประเพณีต้องรอให้มีพิธีแต่งงานเพื่อแสดงการยกย่องฝ่ายหญิงหรือญาติผู้ใหญ่ต้องรับรู้เสียก่อนดังที่โรเบิร์ตกล่าวทิ้งท้ายว่า “ภาษาไทยเขาว่าอดเปรี้ยวไว้กินหวานใช้ไหม” (2543: 120)

2. อิตถิลังความเป็นเมีย: ทางเลือกการมีคู่ครอง

ความเป็นเมียในนวนิยายส่วนใหญ่เผยให้เห็นสภาพของผู้หญิงที่ถูกกดทับให้ต่ำต้อยและต้องอยู่ในอาณัติของผู้ชาย สิ่งที่คุณผู้หญิงต้องปฏิบัติคือความจงรักภักดีและการปรนนิบัติดูแลสามีโดยอยู่ในกรอบของสังคมและวัฒนธรรมที่คาดหวังให้คุณผู้หญิงไทยมีคุณสมบัติเช่นนั้น ความเป็นเมียในสังคมไทยเกิดขึ้นจากความสมัครใจและความไม่สมัครใจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในพื้นฐานของสิทธิและความเสมอภาคนั้น แนวคิดเรื่องการร่วมประเวณีจำเป็นที่ทั้งสองฝ่ายต้องยินยอมพร้อมใจเป็นของกันและกัน ไม่ใช่ฝ่ายใดเป็นฝ่ายกระทำและฝ่ายใดเป็นฝ่ายถูกกระทำพลังความเป็นเมียของบุรณคือการเลือกทางเดินในการมีคู่ครองซึ่งแบ่งให้เห็นการต่อสู้ใน 2 ช่วง คือ การหลีกเลี่ยงอำนาจตกต่ำจากการถูกกระทำ และการหลุดพ้นจากอำนาจความลุ่มหลง

2.1 การหลีกเลี่ยงอำนาจตกต่ำของการถูกกระทำ

บุรณอดถูกเจ้าแม่ข่มขืน เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในช่วงที่เธอพยายามต่อสู้กับความยากจนของครอบครัว ความเป็นเมียที่เกิดขึ้นโดยความไม่ยินยอมทำให้บุรณอดตกเป็นฝ่ายถูกกระทำ ความเจ็บปวดทรมานที่ได้รับจากความรุนแรงที่ต้องรองรับอารมณ์ความต้องการของเจ้าแม่ดังข้อความว่า

“นายจ้างเก่าของหล่อนสัมผัสของเจ้าแม่รุนแรง หยาดคาย เอาแต่ใจ จ้วงจาบหยาดหยามยิ่งกว่าหล่อนเป็นโสเภณี เมื่อหล่อนขัดขืนก็ใช้กำลัง” (2543: 129)

สำหรับรูปแบบการมีเพศสัมพันธ์ที่ฝ่ายชายกำหนดไว้เป็นทางเลือกสองทางคือสถานภาพเมียและสถานภาพโสเภณีที่ได้พัฒนามาเป็นรูปแบบอย่างมิได้หยุดยั้งจากเมีย 3 ประเภทอย่างถูกต้องตามกฎหมายมาเป็นเมียหลวง เมียน้อย เมียเก็บเมียเช่า จากโสเภณีมาเป็นหญิงโรงนวด หญิงอะโกโก้ นางทางโทรศัพท์ เพื่อนเที่ยว (สุภิญญา หาดูตระกูล, 2537, หน้า 87) จากเหตุการณ์ที่บุรณอดถูกเจ้าแม่ข่มขืนนั้นแสดงให้เห็นการต่อสู้เพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นผู้ถูกกระทำตามกระบวนการขายเป็นใหญ่ เธอไม่ยอมปริปากบอกแม่เพราะรู้ว่าแม่ต้องฉวยโอกาสนี้เรียกร้องและบังคับให้บุรณอดรับหน้าที่เมียน้อยต่อไปดังข้อความที่เธอแสดงความในใจกับแม่ว่า

“แม่เอาฉันมาให้ไฉ่เถ่าแก่เฮงชวยนะ เอาเงินมันไปแค่มักร้อยแต่มันใช้อะไรฉันมั่ง มันทำกะฉันยิ่งกว่าโสเภณีอีก ฉันไม่เคยเล่าให้แม่ฟัง ไม่อยากรื้อฟื้นเรื่องที่ผ่านมาแล้ว ฉันหนีไปอยู่กะครูก็เพราะเรื่องนี้” (2543:15)

บุญรอดหลีกเลี่ยงหนีความเป็นเมียที่ไม่ได้เกิดจากความยินยอมของตนต่อสู้กับความต้องการของตนเองและครอบครัวยด้วยการพึ่งตนเอง บุญรอดแสดงให้เห็นความมุ่งมั่นที่ไม่ยอมให้สถานภาพเมียหย่อนของเถ่าแก่ ที่จะมาขัดขวางสิ่งที่เธอแสวงหาคือการยอมรับและยืนหยัดด้วยการพึ่งพาตนเอง

2.2 การหลุดพ้นจากอำนาจความหลงใหล

โรเบิร์ต แอเรียร์ สามีของบุญรอดนั้นเป็นชาวอเมริกัน คุณสมบัติที่เขาต้องการในตัวบุญรอดนั้น นอกจากความงามของผู้หญิงตะวันออกที่ชายชาวตะวันตกมองเห็นแล้ว ความเชื่อมั่นและการเป็นตัวของตัวเองก็เป็นเสน่ห์ดึงดูดให้เขาตกหลุมรัก บุญรอดเสน่ห์ปลายจวักเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ โรเบิร์ต แอเรียร์ ตัดใจปลงความเป็นแม่ศรีเรือนของบุญรอดตั้งแต่ต้น บุญรอดมีความเป็นแม่บ้านแม่เรือน เรื่องการทำหน้าที่ดูแลบ้านเธอสามารถทำได้ดีเนื่องด้วยพื้นฐานที่ต้องทำงานบ้าน งานครัว หาเลี้ยงครอบครัวตั้งแต่เด็ก

บุญรอด ไม่ได้เรียกร้องความรักให้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความเจ็บปวดที่เถ่าแก่กระทำกับเธอ ด้วยความเป็นปุถุชนที่วนเวียนกับความรัก ความโกรธ และความหลงเมื่อเธอมาพบ จินต์ หนุ่มน้อยลูกชายของครูอรพิน บุญรอดก็ตกหลุมรักโดยทันที เธอหักห้ามใจเพราะรู้สถานภาพของตนเองดี

บุญรอดตั้งปณิธานไว้ว่าจะไม่มีคู่ครองเป็นคนไทยเพราะเรื่องของกรอบความคิดทางวัฒนธรรมประเพณี รวมถึงภาพลักษณ์ของครอบครัวบุญรอดเองก็เป็นที่ยึดมองของคนในสังคมด้วยดังข้อความที่ยกตัวอย่างมานี้ว่า

“ผู้ชายดี ๆ ที่ไหนจะอยากแต่งงานกะฉันล่ะ พอเขาเบื่อเขาก็เฉดหัวส่งอ้างว่าฉันไม่บริสุทธิ์สะอาดเหมาะสมกะเขา ไม่ก็อ้างว่าฉันไม่ดีเพราะมาจากตระกูลอิ้ว พอมิผิวฝรั่งก็หาว่าขายตัวกันเป็นแถว” (2543: 183)

บุญรอดสู้กับความคิดและการจ้องมองของผู้คน ตัดสินใจอยู่กับโรเบิร์ตแอเรียร์เมื่อตัดสินใจมีคู่ครองแล้วสิ่งที่เธอตระหนักถึงความรักและความซื่อสัตย์

ที่ต้องมีให้กับสามี ไม่ใช่หน้าที่ความเป็นเมียแต่เป็นการให้เกียรติในการอยู่ร่วมกันของคน 2 คน ดังข้อความที่ยกตัวอย่างมานี้ว่า

“บุรุษอดสะอื้นกระดกกายถอยหนีเมื่อมือของเขาวางลงบนอกอวบ ภาพของนายจ้างคนแรกผุดขึ้นในสมองแม้การสัมผัสจะแตกต่างกัน หล่อนเคยพบแต่ความตะกุ่มตะกามไม่ใช่สัมผัสที่นุ่มนวลอย่างนี้ แต่ความหลังก็ไม่วายมาขัดขวางอารมณ์สุขของหล่อน ใบหน้าของจินต์ลอยขึ้นมาบุรุษอดหลับตาแน่นแล้วก็กลับลืมตาขึ้นอีก” (2543: 183)

บุรุษอดเป็นผู้ที่มีความมั่นคง มุ่งมั่น เธอเข้าใจธรรมชาติของตัวเอง เมื่อตั้งใจจะทำอะไรก็ต้องทำด้วยความซื่อสัตย์ และไม่ยอมเอาเปรียบใคร บุรุษอดจึงต้องปรับเปลี่ยนความหลงใหลนั้นให้อยู่ในที่จำกัดและในที่สุดมันก็เลือนหาย อาจจะมีตะกอนความเสียใจที่ทั้งคาใจให้เธอคิดบ้างกับโชคชะตาที่เล่นตลกกับเธอ ดังข้อความที่บุรุษอดกล่าวกับโรเบิร์ตแสดงความมั่นคง ซื่อสัตย์ต่อสามีดังนี้

“ไม่มีแล้ว หล่อนปฏิเสธ ชัยบกายเข้าไปชิดเขา เวลานี้มีแต่คุณคนเดียวสาบานได้” (2543: 183)

บทส่งท้าย

อิตถีพลังแนวสัจชีวิตประกอบสร้างจากพื้นฐานความยากจน การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อแสวงหารายได้ที่น่าไปสู่การเลื่อนสถานภาพของครอบครัวอาศัยหน้าที่ของเหตุการณ์แบ่งการสัจชีวิตได้เป็น 2 ช่วง คือ อิตถีพลังของหญิงสาว และอิตถีพลังความเป็นเมีย อิตถีพลังของหญิงสาวแสดงการต่อสู้กับความยากจนและอำนาจนายทุนที่บุรุษอดแสดงความคิดเรื่องการเลือกประกอบอาชีพบนพื้นฐานสิทธิแห่งตัวตนไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจควบคุมและความต้องการของผู้อื่น แสวงหาความรู้เพื่อเป็นเครื่องมือในการพยายามหลีกเลี่ยงการถูกเอาเปรียบมีอุดมคติว่ารู้สิทธิของตนและไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น

ส่วนอิตถีพลังความเป็นเมียนั้น แสดงเสรีภาพการมีคู่ครองโดยอาศัยสิทธิความเสมอภาพและการเห็นคุณค่าในตนเอง การสัจชีวิตของตัวละครที่มีความมุ่งมั่น ความอดทน และแสดงจุดยืนที่มั่นคงต่อการถูกจ้องมองของสังคมในเรื่องภาพลักษณ์

ของตนเองและครอบครัวบุญรอดแสดงให้เห็นแนวคิดทางสตรีนิยมในการเรียกร้อง และทวงสิทธิความเป็นตัวตน ความเสมอภาค และการเป็นสมาชิกในสังคมที่สามารถ กำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2535). **อิตีลียาตร์**. กรุงเทพมหานคร: เจนเดอร์เพลส.
- จินดา ศรีรัตนสมบูรณ์. (2555). **การประกอบสร้างหญิงไทยให้เป็นวัตถุแห่งความปรารถนาในงานเขียนเยอรมันร่วมสมัย : ใน ศาสตร์แห่งวรรณคดีคือ ตรีศิลป์ : ทฤษฎี สุนทรียะ สังคม**. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- นพพร ประชากุล. (2552). **ยอกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร: อ่านและวิภาษา.
- นาธิกา มงคลคานวนเขตต์. (2527). **เรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิด ระหว่าง พ.ศ. 2475-2484 . วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, หม่อมหลวง. (2518). **วิเคราะห์วรรณคดี**. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคม สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- โบตัน (นามแฝง). (2543). **ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- สุกัญญา หาญตระกูล (2537). **“ประชาธิปไตย: การกระจายอำนาจทางเพศ” ผู้หญิงกับอำนาจที่จะแปรเปลี่ยน**. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2555). **ศาสตร์แห่งวรรณคดีคือตรีศิลป์: ทฤษฎี สุนทรียะ สังคม**. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- Foucault, M. 1978. **Power and Knowledge**. New York: Pantheon.
- Saffioti, Heleith I.B. 1978. **Women in Class Society**. Monthly Review Press : PP 46-47.